Gemeente Amsterdam

Initiatiefvoorstel voor de raadsvergadering van Datum vergadering

Van	Krom (PvdD)
Datum	11 februari 2025
Portefeuille	Democratisering
Agendapunt	Agendapunt

Onderwerp

Instemmen met het gewijzigde initiatiefvoorstel Bescherm wat je dierbaar is: geef rechten aan de natuur van het lid Krom en kennisnemen van de bestuurlijke reactie op het oorspronkelijke initiatiefvoorstel.

De gemeenteraad van Amsterdam besluit

1 in te stemmen met genoemd initiatiefvoorstel
2 het college van burgemeester en wethouders te verzoeken:
   1. Uit te spreken dat niet-menselijk leven om ons heen belangen heeft. En deze belangen op te nemen in toekomstig relevante beleidsstukken.

   2. Te onderzoeken op welke wijze de rechten en/of het perspectief van de Amsterdamse natuur in de besluitvorming en al het te vormen nieuwe beleid binnen de gemeente Amsterdam kan worden verankerd;
      a. Door het Zoöp-initiatief te betrekken waarin een zogenaamde Spreker voor de levenden een centrale rol speelt, en daarbij te onderzoeken of dit op deze manier een plaats kan krijgen in de Amsterdamse bestuurlijke besluitvorming;
      b. Het initiatief 'de Ambassade van de Noordzee' te betrekken bij dit onderzoek. Een initiatief dat zich richt op het luisteren naar de politieke stemmen van de dingen, planten, dieren, microben en mensen in en rond de Noordzee;
      c. Het initiatief 'Maas in de wet' te betrekken bij dit onderzoek. Een initiatief dat zich richt op het toekennen van een rechtspersoon aan de Maas, zodat de rivier vrij kan zijn van afval en verontreiniging.

   3. Het Zoöp-initiatief, met een Spreker of Sprekers voor de levenden, verder uit te werken en hier als gemeente een actieve rol in te nemen door
      a. Naast het Amstelpark op twee andere locaties onderzoek te doen naar een mogelijke invoering van het Zoöp-model;
      b. En hierin proactief de diverse afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie (waaronder groen en democratisering) te betrekken;
      c. De geleerde lessen van deze drie locaties te bundelen en hierover te rapporteren aan de raad.

4. Te onderzoeken of bij de eerstvolgende gelegenheid tot actualisatie van de omgevingsvisie en ontwikkelstrategie op kan worden genomen;
   a. Dat Amsterdam erkent dat de natuur in al haar levensvormen rechten zouden moeten hebben, en dat haar belangen vertegenwoordigd moeten worden;
   b. Dat bij nieuw te vormen beleid altijd de belangen van de natuur en natuurgebieden worden meegewogen en dat in nieuwe raadsvoorstellen deze belangen inzichtelijk worden gemaakt.

5. De beweging van de Rechten voor de Natuur te volgen en;
   a. Uit te spreken dat de gemeente Amsterdam deze beweging actief steunt;
   b. Te onderzoeken, wanneer het juridisch mogelijk is om rechten te verlenen aan de natuur, hoe dit in gemeente Amsterdam vorm zou kunnen krijgen;
   c. Deze boodschap proactief uit te dragen op de daarvoor geschikte momenten bij de MRA, provincie Noord-Holland en het Rijk.

6. kennis te nemen van de bestuurlijke reactie op het oorspronkelijke initiatiefvoorstel.

Wettelijke grondslag

artikel 147a, lid 1 van de Gemeentewet

Initiatiefvoorstel

Inleiding
Wij mensen zijn onevenaarbaar goed in het vormgeven van de wereld om ons heen. We creëren land waar zee was. We bouwen huizen waar water was. En we voorkomen overstromingen met behulp van dijken en sluizen. Zo wordt de wereld steeds menselijker ingericht. En hiermee scheiden wij ons steeds meer af van de natuurlijke wereld om ons heen. Echter, wij zijn niet de enige levende wezens op deze planeet. Wij hebben op deze aarde niet het rijk voor ons alleen. Bovendien is de aarde een complex systeem, waarin alles van alles afhankelijk is. De mens kan de wereld nog zo "menselijk" inrichten, maar als deze afhankelijkheidsrelatie niet wordt erkend, en de uitstoot, vernietiging van leefgebieden en de uitsterving van andere soorten op deze schaal doorgaat, dan creëren we voor de mens – en voor vele soorten met ons – een zeer kritieke situatie. We zijn simpelweg verbonden en kunnen niet zonder elkaar.

Om de aarde leefbaar te houden, is het daarom van belang dat we toewerken naar een symbiose tussen mensen, de andere soorten om ons heen en de natuur in z'n geheel. Hiervoor is het nodig dat wij in onze besluitvorming rekening gaan houden met onze medebewoners van planeet aarde. En dat we hun perspectief en belangen volwaardig meenemen in de besluitvorming. Zodat we voortaan naast de economische en maatschappelijke behoefte van de samenleving die we hebben gecreëerd, óók een gehoord perspectief en een gewogen belang van de natuurlijke omgeving om ons heen plaatsen. Daarvoor is een herijking van de positie van natuur in ons rechtsstelsel vereist.

Ons rechtstelstel maakt namelijk onderscheid tussen rechtsobjecten en rechtssubjecten.[1] Rechtsobjecten omvatten "dingen", zoals fietsen, auto's of andere (on)roerende zaken. Het rechtsobject heeft geen eigen stem, maar kan worden geclaimd door bijvoorbeeld mensen. Rechtsobjecten nemen dus niet zelfstandig deel aan ons rechtsstelsel. Rechtssubjecten zijn rechtspersoonlijkheden zoals personen of privaat en publiekrechtelijke rechtspersonen. Deze rechtssubjecten hebben een rechtspersoonlijkheid, en door deze toekenning nemen zij actief deel aan het rechtsstelsel. De natuur, waaronder dieren, vallen binnen het huidige systeem onder rechtsobjecten. Het wordt gezien als dingen zonder stem, en kan niet zelfstandig deelnemen aan het rechtssysteem. Hoewel het voor Amsterdam niet mogelijk is om eigenhandig rechtspersoonlijkheid toe te kennen aan de natuur, is het wel van belang dat we in onze democratie de waarde van de natuur erkennen, en dat we op zoek gaan naar manieren om de niet-menselijke levende wereld te horen en mee te nemen in beslissingen.

Huidige wetgeving is niet afdoende

Op dit moment wordt natuur dus beschouwd als een beheersbaar en bewerkbaar object, als eigendom van de mens om over te beschikken en te ver- en gebruiken. Ecosystemen, bossen, een park; ze zijn afhankelijk van de grillen van de mens. Dit betekent dat er beslissingen over natuur worden genomen die niet in het belang zijn van de natuur zelf. De intrinsieke waarde van bijvoorbeeld een park, met al haar biodiversiteit, haar dieren en haar planten wordt in het huidige rechtsstelsel niet erkend. Wat de Partij voor de Dieren betreft zou al wat om ons leeft binnen ons kwetsbare ecosysteem het recht moeten hebben om te mogen bestaan, recht te hebben op haar eigen intrinsieke waarde, te floreren en vrij te zijn van vervuiling. De juridische bescherming die de (Amsterdamse) natuur op dit moment heeft, is overduidelijk onvoldoende.

Hieronder noemen wij enkele voorbeelden waaruit dat blijkt. Het eerste voorbeeld van een juridisch beschermingsmechanisme is het Natuur Netwerk Nederland[2], waaronder bijvoorbeeld de Gaasperplas (grotendeels) valt. Het doel van deze regeling is de natuur voorrang te geven, en op natuurgebieden met elkaar te verbinden. Dit betekent dat ontwikkelingen altijd door de Provincie Noord-Holland getoetst moeten worden. In de praktijk blijkt deze beoogde bescherming een wassen neus. Keer op keer blijkt dat de natuur plaats moet maken voor de mens: extra verhardingen worden aangebracht, festivals georganiseerd, bomen gekapt of horeca wordt toegevoegd aan het gebied.

Een ander beschermingsmechanisme is Natura 2000, dit is door de Europese Unie ingesteld om natuur met grote ecologische of esthetische waarde te beschermen, met als doel om de biodiversiteit te waarborgen[3]. Gemeente Amsterdam grenst hieraan bij het Twiske en het Buiten-IJ gebied bij Durgerdam[44]. En ook in dit beschermingsregime worden activiteiten die natuurlijke ecosystemen verstoren of vernietigen nog steeds gefaciliteerd, zoals festivals tijdens het broedseizoen in het Twiske.

---

[1] https://www.rechtenvandenatuur.org/post/rechten-van-de-natuur-in-nederland#:~:text=Naar%20huidig%20Nederlands%20recht%20is,onmondig%2C%20niet%20levend%20iets%20beschouwd

[2] https://www.amsterdam.nl/projecten/gaasperplas/nnn/#:~:text=Plannen%20binnen%20een%20gebied%20in,het%20Natuurnetwerk%20Nederland%20(NNN).

[3] https://www.natura2000.nl/

[4] https://www.natura2000.nl/gebieden/noord-holland

Gemeente Amsterdam heeft zelf ook een beschermingskader, namelijk de Hoofdgroenstructuur. Maar ook dit kader blijkt de belangen van de natuur niet voldoende te beschermen. Want een negatief advies van de technische adviescommissie hoofdgroenstructuur (TAC) over ontwikkelingen binnen de Hoofdgroenstructuur kan nu zeer eenvoudig aan de kant worden geschoven, zoals bij de Meervaart is gebeurd in de Sloterplas.

Daarnaast bestaan er verordeningen in Amsterdam, zoals de bomenverordening, waarin de natuur een prominente rol heeft[5]. Hierin is opgenomen dat er eerst een vergunning aangevraagd dient te worden alvorens een boom gekapt mag worden. In de praktijk gebeurt de kap vaak zo snel, dat er geen ruimte is voor een mogelijke bezwaarprocedure op de kapvergunning. Bovendien blijkt – vaak na grootschalig protest van de buurt -, dat er bij herinrichtingen toch wel voor een ontwerp mét behoud van bomen kan worden gekozen. Dit laatste bleek bijvoorbeeld het geval bij de bomen aan de Korte Muiderweg in Weesp of bij het mogelijke behoud van bomen bij de herstelwerkzaamheden aan de kademuren op de Da Costakade. Aan de beleidstafel is het bomenbehoud dus keer op keer onvoldoende het uitgangspunt.

Een rechtspersoonlijkheid toekennen aan een stuk natuur, zorgt ervoor dat ook de belangen van zuiver de natuurlijke omgeving op tafel komen te liggen. Deze belangen zullen dan naast de economische en maatschappelijke belangen kunnen worden gewogen. Een rechtspersoonlijkheid toekennen betekent dus niet dat er nooit meer ontwikkelingen in de natuur mogelijk zijn, het betekent enkel dat er een eerlijke afweging gemaakt wordt, waarin de natuur óók een stem heeft. Een stem die bovendien ook gehoord wordt bij beleidskeuzes.

Rechten van de natuur
Gelukkig is daar de beweging van "Rechten van de natuur" waarin wordt gestreden voor een plek van de natuur in ons rechtsstelsel. Deze beweging strijdt voor een verandering in wet- en regelgeving waardoor de juridische status verandert van een 'object' naar een 'subject'. Over de hele wereld krijgen steeds meer natuurfenomenen, ecosystemen zoals bossen of rivieren, of zelfs Moeder Aarde zelf, verankerde rechten. Om niet alleen te mogen bestaan maar ook om bijvoorbeeld vrij te zijn van vervuiling, of in het geval van een rivier het recht te hebben om te stromen. Een belangrijk onderdeel van de beweging is het geven van een stem aan de natuur bij het doen en laten van de mens, van besluitvorming tot economische activiteit.

Op steeds meer plekken in de wereld krijgt de beweging voet aan de grond. Als meest vooruitstrevende voorbeeld van deze beweging heeft Ecuador in 2008 de rechten van de natuur in de grondwet verankerd. En in Valencia bijvoorbeeld, heeft lagune Mar Menor, dat sterk verontreinigd was door mijnbouw en meststoffen, rechtspersoonlijkheid gekregen[6]. De lagune heeft in een nieuw opgetogen juridische structuur nu voogden, bestaande uit wetenschappers, burgers en overheidsorganisaties die in het belang van de lagune spreken.

Ook in Nederland begint deze beweging steeds meer invulling te krijgen. Zo is er door Nyenrode een onderzoek gepubliceerd naar de mogelijkheid om de Waddenzee rechten te geven. De

[5] https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR323217/2

[6] https://www.vpro.nl/programmas/tegenlicht/lees/artikelen/2023/stem-van-de-natuur/hoe-de-natuur-steeds-meer-rechten-krijgt.html

conclusie luidde dat de Waddenzee een rechtspersoon kan worden in het Nederlandse rechtssysteem[7]. Alhoewel minister Van der Wal niet direct vervolgstappen heeft ondernomen, bieden de conclusies wel een interessante kijk op de mogelijkheden om natuur te verankeren in ons rechtsstelsel.
Diverse gemeentes hebben wel al stappen genomen op dit gebied. Zo is in de gemeente Eijsden-Margraten bijvoorbeeld een motie aangenomen om te onderzoeken hoe de rechten van alle natuur in de gemeente beter verankerd kunnen worden in het beleid[8]. Ook dichter bij huis, in Zaanstad, zijn er al stappen gezet om de natuur beter te waarborgen in beleid. Daar heeft de SP een agenda-initiatief ingediend om alle natuur in gemeente Zaanstad rechtspersoonlijkheid toe te kennen (van 'object' naar 'subject'). Dit agenda-initiatief is in januari ingediend, en zal later dit jaar worden besproken. Ook in Nijmegen werd door de Partij voor de Dieren afgelopen april nog een Rechten voor de natuur motie ingediend. Zie voor een uitgebreid overzicht van alle initiatieven de website in de voetnoot[9].

De beweging van Rechten van de Natuur is zich in razend tempo aan het verspreiden, er zijn over de wereld al talloze plekken waar deze beweging vorm heeft gekregen[10]. En hoewel een rechtspersoonlijkheid toekennen aan natuur juridisch niet uitvoerbaar is voor gemeente Amsterdam, is het wel noodzakelijk dat de belangen van de niet-menselijke levende wereld worden erkend. En om vervolgens deze belangen mee te nemen tijdens het besluitvormingsproces. Hoe mooi zou het zijn als we ook in Amsterdam het concept omarmen en onderzoeken hoe we deze holistische manier van omgaan met onze natuur in onze stad kunnen introduceren.

Rechten van de natuur in Amsterdam erkennen
Ook in Amsterdam staan kwetsbare ecosystemen onder druk. We hebben alle natuur in de stad hard nodig en daarvoor is een grondige verandering van perspectief nodig. De Partij voor de Dieren vindt dat het voor een vooruitstrevende stad zoals Amsterdam essentieel is om de hiervoor genoemde vernieuwende beweging op de voet te volgen. Daarom doet de fractie van de Partij voor de Dieren met dit initiatiefvoorstel een eerste aanzet om de natuurlijke omgeving in Amsterdam beter te vertegenwoordigen. Omdat de beweging van het verankeren van de belangen van de niet-menselijke levende wereld veel verschillende vormen kent zoals hierboven besproken, zal onderzoek uit moeten wijzen welke vorm in Amsterdam de juiste perspectiefwissel teweegbrengt.

Een eerste invulling voor deze perspectiefverandering kan gegeven worden door als gemeente Amsterdam uit te spreken dat het wil dat de belangen en rechten van de niet-menselijke levenden worden erkent. En dat daarnaast deze belangen zoveel mogelijk worden opgenomen in toekomstige beleidsstukken zoals de omgevingsvisie, groen-documenten en ruimtelijke ontwikkelingen. Deze erkenning zal ertoe leiden dat de belangen van de natuur serieuzer worden genomen, en op de weegschaal naast economische en maatschappelijke belangen worden gelegd.

Belangen en rechten van de natuur vertegenwoordigen in de praktijk

---

[7] https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/waddenzee-kan-een-rechtspersoon-worden-concluderen-onderzoekers~b77f88b7/

[8] https://eijsdenmargraten.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/279feb71-ef1e-4cc2-bbb6-5240772fdc55?documentId=c0a33892-b03b-4b14-8afa-fa383118e732&agendaItemId=3effed0a-f987-4839-905d-d5bf37cb48fb

[9] https://www.rechtenvandenatuur.org/initiatieven

[10] https://delichtkogel.nl/nieuwe-editie/artikelen-rechten-natuur/rechten-natuur-wereldwijd/

Naast het erkennen van de belangen van de natuurlijke omgeving, vragen we ook te onderzoeken hoe deze belangen en het perspectief van de natuur vervolgens mee kunnen worden genomen in de besluitvorming. Dit kan bijvoorbeeld door de gemeente te organiseren als Zoöp. Een Zoöp is een organisatiemodel voor samenwerking tussen menselijk en niet-menselijk leven dat de belangen van alle zoë (Grieks voor 'leven') behartigt. Het Zoöp-model maakt de stemmen en belangen van niet-menselijk leven onderdeel van de besluitvorming van organisaties. Concreet betekent het dat de gemeente een plek aan tafel reserveert voor een vertegenwoordiger die de niet-menselijke belangen meeneemt bij het nemen van beslissingen. Het betekent dat je de natuur écht meeneemt als volwaardige partij in de participatie in de stad. Een mooi voorbeeld van een Zoöp is bijvoorbeeld café de Ceuvel in Noord[11] waar ze momenteel in kaart brengen wie er verder nog leven op hun terrein en die zouden moeten worden meegenomen in de besluitvorming.

Ook in het Amstelpark zijn hier al de eerste stappen gezet en wordt een Zoöp onderzocht als bruikbaar organisatiemodel. En dat juicht de Partij voor de Dieren toe. Daarnaast zouden we graag zien dat deze eerste stappen worden uitgebreid door ook op andere locaties het Zoöp model toe te passen. Omdat de gemeente nog niet actief werkt met het Zoöp-model, is het belangrijk om deze op meerdere locaties te onderzoeken en er vervolgens lering uit te trekken.

Zo ontstaat er een duidelijker beeld van wat de randvoorwaarden zijn om het Zoöp model eventueel verder in de stad uit te werken en wordt het draagvlak binnen de organisatie vergroot. Op die manier blijven we ontdekken hoe we de belangen van niet-menselijke levenden beter kunnen verankeren in gemeentelijke democratische processen en het beleid. Daarom in dit voorstel het verzoek om ook op twee andere plekken aan de slag te gaan met het Zoöp-model

Gezien de intrinsieke waarde van de natuur, de enorme druk op ecosystemen in de stad en het belang van florerende natuur voor de planeet vindt de Partij voor de Dieren het tijd worden dat Amsterdam ook actief aan de slag gaat met ecologische democratie. Om een veilige en groene toekomst te kunnen waarborgen en om verdere ecologische schade zoveel mogelijk te beperken.

Zoals gezegd stelt de Partij voor de Dieren voor om de bestaande verkenningen in het Amstelpark verder uit te breiden met twee extra locaties. Na deze experimenteer fase volgt stap voor stap de rest van de natuur in onze stad. Het voorstel vraagt maatwerk en onderzoek, zodat we gezamenlijk de beste vorm kunnen vinden voor Amsterdam en haar natuur.

Voorstel

1. Uit te spreken dat niet-menselijk leven om ons heen belangen heeft. En deze belangen op te nemen in toekomstig relevante beleidsstukken.
2. Te onderzoeken op welke wijze de rechten en/of het perspectief van de Amsterdamse natuur in de besluitvorming en al het te vormen nieuwe beleid binnen de gemeente Amsterdam kan worden verankerd;
    a. Door het Zoöp-initiatief te betrekken waarin een zogenaamde Spreker voor de levenden een centrale rol speelt, en daarbij te onderzoeken of dit op deze manier een plaats kan krijgen in de Amsterdamse bestuurlijke besluitvorming;
    b. Het initiatief 'de Ambassade van de Noordzee' te betrekken bij dit onderzoek. Een initiatief dat zich richt op het luisteren naar de politieke stemmen van de dingen, planten, dieren, microben en mensen in en rond de Noordzee;

   c. Het initiatief 'Maas in de wet' te betrekken bij dit onderzoek. Een initiatief dat zich richt op het toekennen van een rechtspersoon aan de Maas, zodat de rivier vrij kan zijn van afval en verontreiniging.
3. Het Zoöp-initiatief, met een Spreker of Sprekers voor de levenden, verder uit te werken en hier als gemeente een actieve rol in te nemen door
   a. Naast het Amstelpark op twee andere locaties onderzoek te doen naar een mogelijke invoering van het Zoöp-model;
   b. En hierin proactief de diverse afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie (waaronder groen en democratisering) te betrekken;
   c. De geleerde lessen van deze drie locaties te bundelen en hierover te rapporteren aan de raad.
4. Te onderzoeken of bij de eerstvolgende gelegenheid tot actualisatie van de omgevingsvisie en ontwikkelstrategie op kan worden genomen;
   a. Dat Amsterdam erkent dat de natuur in al haar levensvormen rechten zouden moeten hebben, en dat haar belangen vertegenwoordigd moeten worden;
   b. Dat bij nieuw te vormen beleid altijd de belangen van de natuur en natuurgebieden worden meegewogen en dat in nieuwe raadsvoorstellen deze belangen inzichtelijk worden gemaakt.

5. De beweging van de Rechten voor de Natuur te volgen en;
   a. Uit te spreken dat de gemeente Amsterdam deze beweging actief steunt;
   b. Te onderzoeken, wanneer het juridisch mogelijk is om rechten te verlenen aan de natuur, hoe dit in gemeente Amsterdam vorm zou kunnen krijgen;
   c. Deze boodschap proactief uit te dragen op de daarvoor geschikte momenten bij de MRA, provincie Noord-Holland en het Rijk.